

**Prof. dr Braco Kovačević, redovni profesor, naučni savjetnik Evropskog
defendologija centra Banja Luka**

PANDEMIJA PANIKE

Istorija nam sasvim jasno pokazuje da je sa različitim pošastima koje su se pojavljivale u prošlosti u uskoj međusobnoj vezi bila i - *panika*.

Medicinari nas upozoravaju da nas priroda može kažnjavati raznim bolestima jer milijarde ljudi živi u pregusto naseljenim, nehumanim i ne zdravim sredinama. Takođe, ogroman broj osoba je siromašan i neuhranjen i, zato, veoma podložan uticaju i djelovanju brojnih poznatih i nepoznatih mikroorganizama, bakterija, virusa i bolesti.

Još je u drugom vijeku Plutarh tvrdio da je svaka *epidemija* proizvod svoga vremena. Tako je mongolska vojska iz Azije u Evropu donijela zaraznu bolest *bubonsku kugu*, a španski kolonizatori iz Evrope u Novi svijet *velike boginje*. Srednji vijek je imao svoje bolesti, a u periodu industrijske revolucije je vladala *tuberkuloza*, ali i ne samo ona. Naše doba nosi sobom nove bolesti, ali i nove strahove.

Plutarh je bio u pravu, jer su se i u XXI vijeku pojavile nove epidemije, pa čak i više njih.

Jedan, i zaista samo jedan, od razloga zbog kojih bi se mogla pojaviti nova epidemija, odnosi se na sve veću globalizovanu povezanost svijeta, kao i porast urbanog stanovništva. Povećanom riziku od širenja bakterija, virusa i drugih patogenih uzročnika bolesti, doprinosi i saobraćaj.

Ekološki problemi u gradovima svakako nisu isključivo naši savremeni problemi jer su postojali i prije naše ere. Nedostatak čiste, pitke vode, odvođenja smeća i fekalnih voda, te nedostatak neophodnih higijenskih i zdravstvenih mjera, doveli su do pojave čitavog niza oboljenja. Pa i kasnije, kuga i kolera, „sušica“ (TBC) i druga oboljenja, stvarali su velike ekonomske, medicinske i ekološke probleme i predstavljali veliku opasnost za zdravlje ljudi.

Ekološki posmatrano gradovi postaju nepodesni za stanovanje, pretrpana su im naselja, u njima je neprirodan tempo života, bučni su i stresni, prljavi i sa sve većim deponijama za smeće; uslovi rada i življenja u njima su neljudski. A, slično je i sa selima, koja sve više postaju urbanizovanim i problematično uslovnim za zdravo življenje.

Veća koncentracija stanovništva u urbanim područjima povećava rizike od novih epidemija. U 2010. godini je više od polovine stanovništva živjelo u gradovima, a očekuje se da će do 2050. godine u njima živjeti više od 70% svjetskog stanovništva. Uz povećanu urbanizaciju, demografsku eksploziju i povećano siromaštvo u gradovima, moglo bi se desiti da se u zagušenim, prenatrpanim i bez adekvatnih sanitarnih i medicinskih uslova u siromašnim četvrtima pojave zaraze koje bi se brzo širile, posebno zahvaljujući klimatskim promjenama globalnog zagrijavanja čiji bi porast omogućio razmnožavanje insekata i vektora bolesti.

Budućnost nam je sasvim neizvjesna, ali i rizična jer se pojavljuju stare, ali i nove bolesti, zaraze, epidemije i pandemije. Budući razvoj urbanizacije i tehnologizacije života, doprinijeće agrohemijskim i biotehnoškim kompanijama da u konvencionalne prehrambene kulture i životinje unesu gene iz bakterija, virusa, gljivica i nejestivih biljaka i životinja, uključujući i ljudska bića, i tako stvoriti mogućnost izazivanja ozbiljnih i opasnih alergenskih reakcija o kojima se malo zna i koje nećemo znati liječiti. Neki čak smatraju da prijetnje i rizici od terorizma manje zabrinjavaju od nekih drugih opasnosti, prijetnji i rizika koji se, recimo, odnose na bolesti prouzrokovane bakterijama i virusima.

Zahvaljujući razvijenim komunikacijskim i saobraćajnim transportnim sredstvima svijet postaje sve globalizovanijim i međusobno povezanijim. Sa transportom ljudi i roba, transportuju se i uzročnici bolesti, kao što je to bio slučaj sa virusom Zapadnog Nila, i kao što je to slučaj sa korona virusom (COVID-19) koji se, navodno, iz Kine preselio u Evropu.

Bez obzira gdje je nastao, i odakle je krenuo na svoju globalnu turneju, korona virus je izazvao pravu globalnu - **moralnu paniku**.

Pod *moralnom panikom* se može podrazumijevati pojava i postojanje određenog stanja ili događaja, pojedinca ili grupe za koje se smatra da postaju prijetnja društvenim vrijednostima ili interesima; *moralna panika* predstavlja snažnu reakciju na osjećaje ugroženosti etičkog i psihosocijalnog iskustva zajednice. Masovni mediji moralnu paniku predstavljaju na određeni i sasvim dramatičan i stereotipan način, a različite moralne zabrane nastoje da uspostave medijski urednici, političari i ostali, dok „**društveno priznati stručnjaci**“ ističu svoje spasonosne dijagnoze i rješenja problema. Predmet moralne panike može biti nešto staro što dugo postoji ili se ponovo javlja, kao i nešto što iznenada dopijeva u središte javne pažnje. Za paniku je karakteristično da prosto prođe i zaboravi se, a ponekad ima ozbiljnije i dugotrajnije posljedice, utičući na promjene u javnom mnijenju, socijalnoj politici i zakonima. Oni koji kreiraju javno mnijenje zahtijevaju i nameću strožija pravila ponašanja koja se, doista, mogu nametati i zbog manipulacije zbog prikriivenih ciljeva koji ugrožavaju individualnu autonomiju, ljudska prava i slobode.

Tako se uz moralnu paniku razvija i širi fenomen *dramatizovanja*. I njega podstiču **mass-mediji** u oblicima isticanja „**atmosfere krize**“, opšte nesigurnosti, katastrofa, skandala i drugih informacija koje se oslanjaju na emocije, senzacionalizme i stvaranje određenih napetosti i kriznih stanja.

Moralna panika može biti realnost, a može biti i fikcija ili izmišljena stvar, kao što to i istorija pokazuje kada su u pitanju progono „neprijatelja“ društva, autokratskih i totalitarnih vladodržaca, poretka, vlasti, nacije, rase, Crkve i Boga, itd. U svim tim situacijama se izmišlja moralna panika kako bi se neka svjetovna ili sekularna totalitarna volja ili vlast etablirala.

Ipak, kad su u pitanju bolesti i zdravlje, poseban problem za očuvanje zdravlja odnosi se na bolesti koje još ne poznajemo, kao i na njihove uzročnike. Istovremeno, ovaj rizik, strijepnja, pa i panika, se odnose i na potencijalnu opasnost koja uključuje činjenicu da novi virus može postati nepobjediv.

Zastrašujuća činjenica je i to da bakterije, virusi i paraziti postaju otporni i rezistentni na antibiotike i lijekove. Jednostavno, još ne znamo kako će naučnici riješiti ove probleme i zaustaviti pojavu i širenje opasnosti od bolesti. Možda bi se mogli proizvesti novi lijekovi i antibiotici, ali se pokazuje da farmaceutske korporacije još nisu zainteresovane za takvo nešto. Prema *Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO)*, osam od petnaest moćnih farmaceutskih proizvođača lijekova napustilo je programe istraživanja novih antibiotika, a dvije su smanjile ulaganja u istraživanja.

Razvoj globalizacije znači razvoj procesa međusobne povezanosti ne samo roba i usluga, ekonomije, politike, kulture, ekologije, nego i medicine. Ovaj razvoj povećava i rizike, od kojih svakako treba pomenuti i ove medicinskog karaktera, a koji su vezani za pojavu novih vrsta obolijevanja, bolesti, bakterija i virusa, pa i virusa korone (COVID-19).

Korona virus nije samo izazvao *paniku*, nego je postao problemom koji sobom nosi i brojne druge probleme.

Svojevremeno je Adam Smit isticao da klasa koja ima novac, a koju on naziva *gospodari*, djeluje u svom interesu ako joj je to dozvoljeno. Ako gospodari „ulaze u posebne saveze“ da bi ostvarili svoje interese obaranjem cijena rada, znači li to da se oni javno ili tajno organizuju uvijek kada žele da ostvare neke svoje interese? – pitao se on.

Pandemija korona virusa je pošast koja je izazvala paniku, ali mnogi smatraju da će to tek biti nastavak panike, jer iza pandemije korona virusa zapravo stoje „gospodari“ koji projektuju, izazivaju i koriste pandemije kako bi ostvarili svoje egoistične i mračne mizantropske ciljeve i interese. Za neke su to interesi neoliberalnih predatorskih korporacija, interesi vezani za ogroman farmaceutski profit od vakcina i lijekova, genocidni mizantropski interesi ubijanja miliona ljudi kako bi se postepeno ostvarivao mračni projekat neomaltuzijanizma o sasvim samodovoljnoj i ne oskudijevajućoj „zlatnoj milijardi“ stanovništva na Zemlji, interesi vezani za utjerivanje stanovništva u neki novi koncentracioni logor, interesi vezani za „čipovanje“ i socijalnu kontrolu ljudi i njihovo pretvaranje u robove gospodara globalnog *novog svjetskog poretka...*